

Maria Viita

NÄPPÄRÄT MUMMOT -TOIMINTATAPA TUTKIMUKSEN KOHTEENA JA ESILLÄ MEDIASSA

Näppärät Mummot -toimintatapaa on kehitetty vapaaehtoisvoimin 25 vuotta lahtelaisissa ryhmissä. Osallistajat ovat pääasiassa eläkeikäisiä naisia. Ryhmät kokoontuvat talviaikaan vuorotellen toistensa kodeissa noin kerran viikossa.

Kokemuksellinen kokonaisen käsityön tekeminen

Näppärät mummot -toimintatavassa luovien kirjontatöiden valmistaminen kokonaisen käsityön keinoin nähdään kehämäisinä sykleinä, tekeminen on jatkuvasti kehittyvä ja syvenevä prosessi sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti. Se sisältää kaksi luovan tekemisen ulottuvuutta, tiedostamattoman ja tiedostetun ymmärtämisen sekä niihin liittyen neljä vaihetta, jotka painottavat tekemistä ja osallisuutta eri tavoin.

1. Omakohtainen kokemus ja muistot luovat perustan tekemiselle ja yhdessäololle. Töiden suunnittelu ja yleensä keskusteluaiheet lähtevät liikkeelle ryhmäläisten omista kokemuksista, muistoista ja käsityksistä. Tapaamiskertojen merkitystä osallistujille ei voi aliarvioida: ohjaajan toiminta, oppimisympäristöön tutustuminen (kokoontumispaikka ja siellä olevat valmiit luovat käsityöt), alkulämmittely (ajankohtaiset tapahtumat ja kahvitelu) vaikuttavat paljon siihen, miten tekeminen ja keskustelut etenevät. Opetusmenetelmänä tapaaminen on lähinnä porinaryhmää tai aivoriittä. Käsiteltäviin ja opittaviin asioihin sukellaan palauttamalla mieleen aiempia kokemuksia esimerkiksi muistelun ja kuvien avulla, tutkitaan ryhmäläisten paraikaa tekeillä olevia töitä sekä kokoontumiskerran emännän tekemiä töitä vuosien varrelta.
2. Kriittinen pohdiskeleva havainnointi eli reflektointi korostaa tekemisen suunnittelun ja toteutuksen eri näkökulmien pohdintaa. Ryhmäläiset refleктоivat omia kokemuksiaan ja tekemisiään. Siinä luodaan usein pohja uusille töiden toteutustavoille, historiakuville ja ideoille. Käsiteltävän asian tai valmistettavan työn havainnointi ja pohtiminen yhdessä ryhmäläisten kanssa on tärkeä vaihe, kun pyritään kokonaiseen käsityöhön. Ohjaajan rooli reflektointivaiheessa on merkityksellinen. Reflektointivaiheessa ryhmäläisten näkemykset avartuvat ja taidot karttuvat ryhmän erilaisten kokemusten ja tulkintojen avulla.
3. Käsitteellistämisenvaiheessa pyritään ajattelun kautta muokkaamaan vanhoja ja ideoimaan uusia malleja ja tekniikoita. Keskustelut, ideat ja suunnitelmat jäsentävät omakohtaista kokemusta ja auttavat ymmärtämään omaa elettyä elämää. Opittaviin uusiin asioihin perehdytään tässä vaiheessa muun muassa tutkimalla alan lehtiä ja kirjallisuutta ym. mediaa.
4. Aktiivisen ja kokeilevan tekemisen vaiheessa testataan omaan työhön soveltuvia käsityötekniikoita käytännössä tai kokeillaan yhteisissä keskusteluissa esille tulleita teemoja (itsehoito, liikunta, ruoka-aineet, kulttuuri jne.). Tässä vaiheessa ohjaaja ohjaa ja tukee ryhmäläisten ideoita ja aikaansaannoksia. Aktiivisella omaa historiaa kuvaavan kirjontatyön valmistamisella on merkittävä osuus kokonaisessa käsityössä. Tässä vaiheessa palataan jatkuvasti kohtien 1-3 toimintamalleihin ja löydetään uusia ratkaisumalleja sekä muistoja oman työn aiheesta ja tapahtumista. Tekeminen, toisten kannustaminen, kannustuksen saaminen ja onnistuminen tuottaa flow-tunteen, antaa henkilökohtaista kompetenssia, merkityksellisyyttä ja elämäniloa!

Liisa Leinonen. Näppärien mummojen muistelukirjonta. Yhteisöllistä ja voimauttavaa käsityöilmaisua. Helsingin yliopisto. Pro Gradu tutkielma. Käsityötiede

Liisa Leinosen pro gradu -tutkimuksen päätuloksiksi tiivistyivät kuusi Näppärien mummojen käsityökulttuuria sekä muistelukäsityötä ja sen hyvinvointia edistävää vaikutusta kuvaavaa käsitettä:

1. Omaelämäkerrallinen muistelukäsityö
2. Yhteisöllinen identiteettityö
3. Yhteisöllinen käsityöintentiontio
4. Käsityö kumppanina
5. Oma käsityötyyli
6. Yhteinen kehittäminen

Käsityö toimi monin tavoin hyvinvoinnin edistäjänä. Sen avulla edistettiin sisäistä elämäntilanteita vaikeissa elämäntilanteissa ja toisaalta se tarjosi voimaantumisen kokemuksia käsityön tekemisen ilon kautta. Ilmaisullinen ja yhteisöllinen käsityö toimi identiteetin rakentamisen työkaluna monin tavoin. Omaelämäkerrallisten käsityöaiheiden kautta tapahtuva ilmaisullinen identiteettityö tarkoitti oman elämän uudelleen jäsentelyä kokonaisen käsityön avulla. Myös ositetun käsityöprosessin yhteydessä yksilöllinen käsityön tekeminen tyyli toimi ilmaisullisena toimintana ja identiteettityönä. Yhteisöllinen identiteettityö tarkoitti, että yksilö peilasi identiteettiään yhteiskunnallisiin käsityödiskursseihin ja itselleen läheisiin ihmisiin. Yhteisöllisyyden ja käsityön yhteen kietoutuneesta merkityksestä kertoo, että yhteisöllisyys antoi motivaatiota käsityön tekemiseen ja käsityö toimi viestinä ihmisten välillä – sen avulla oli helpompi jakaa kokemuksia kuin kielellisten keinojen avulla.

Liisa Leinosen pro gradu -tutkielma on tehty käsityötieteen näkökulmasta terveyden ja hyvinvointiin.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä

Anna-Elina Ruonakoski HAMK 2008

Sani Oksanen LAMK 2012 (valmisteilla, sosiokulttuurinen näkökulma)

Taiteen näkökulma

Näppärät mummot -toimintatavassa myös taiteen näkökulmasta toteutuvat omaelämäkerrallinen muistelutyö, jossa jokainen tuottaa muistoistaan, ideoi, suunnittelee ja valmistaa käsityön työtavoilla tuotoksen, omatyylisen taideteoksen.

Valmistettavat työt ovat jokaisen omalla taito- ja kykytasolla haasteellisia, koetaan kompetenssia.

Sovellettavissa

Toimintatapa soveltuu myös alakouluun. Olemme tehneet lasten kanssa kuvia lasten omista rakennetuista ympäristöistä käsityön keinoin. Saimme mm. toisen palkinnon (luova kirjontatyö linnunpöntöstä) Tekstiiliopettajien järjestämässä minitekstiilityökilpailussa Rakennettu ympäristö (2008) sekä kunniainninnan (kierrätysmuoveista tuunattu lumileikkityö) EU:n lasten parlamentin järjestämässä kuvataidekisassa Ollaan yhdessä - pienet ja suuret ovat samanarvoisia! (2011) Lasten kanssa toimittaessa työtapa tuottaa selkeästi työrauhaa, tekemis- ja oppimismotivaatiota sekä yhteisöllisyyttä luokkaan.

Koulutustilaisuuksia

Työtavasta on järjestetty Taitohämeessä kaksi ohjaajien täydennyskoulutusta sekä Opetushallituksen rahoituksella Educoden järjestämänä opettajien täydennyskoulutukset Jyväskylän Taitoaiviassa ja Heinolan Opekossa.

Näyttelyjä

- Helsinki, Karjalatalo
- Hämeenlinna, Kaarihalli,
- Taitohäme, Lahti (5 kertaa)
- Maaseutunäyttely, Lahti
- Helmi Vuorelma oy, Lahti (3 kertaa)

Lehtijuttuja

Karjala –lehti (3kertaa)
Kodin kuvalehti
Taitolehti
Etelä-Suomen Sanomat (3 juttua)

Tv

- Hämeen uutiset

Radio

- Lahden radio

Retkiä

Yhteiset ”luokkaretket” ovat lisänneet osallisuutta sekä yhteenkuuluvuutta. Olemme oslleet lähes vuosittain 1-5 päivän matkoilla esim. Ruotsi, Viro ja kotimaan kohteissa.

Avainsanoja

yhteisöllisyys, osallisuus, haasteellisuus, henkilökohtainen kompetenssi, flow, muistelu, historia, voimaantuminen, jakaminen, suunnittelu, taide, ilo